

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

VITA

AZ EGYÉN, A KÖZÖSSÉG ÉS A NÉPGAZDASÁG ÉRDEKEINEK KIEMELÉSE A VERSENYÉRTÉKELÉSBEN

NÉVERI LÁSZLÓ – TÉCSI JÁNOS

Dr. Szemes Lajosnak, a termelőszövetkezetek között folyó termelési verseny helyzetéről, kiszélesítésének lehetőségeiről, valamint feladatairól szóló, a *Gazdálkodás 1967. évi 11. számában* megjelent cikke* időszerű kérdéseket vet fel. Megállapításai mind az elmúlt évekre, mind a jelenre egyaránt helytállóak. A Komárom megyei közös gazdaságok vezetőinek többségével együtt elmondhatjuk: a termelőszövetkezetek közötti termelési verseny mind a gazdálkodás, mind a szövetkezeti gazdák szocialista gondolkodásmódjának formálásánál és fejlesztésénél megbecsülendő szerepet töltött és tölt be.

I.

A termelőszövetkezetek közötti verseny természetességét, a vetélkedés szükségszerűségét az is alátámasztja, hogy az országos verseny mellett még járásonkénti verseny és időszakonkénti vetélkedés is kibontakozott. Érdekes azonban, hogy a mindinkább szélesedő versenyben sem vett részt valamilyeni közös gazdaság. Többek között pl. az ászári Aranykalász Termelőszövetkezet — Komárom megye egyik legjobban működő közös gazdasága is — az utóbbi évek során csak az 1966. évről küldte meg az értékelő szervek számára részletes kimutatását, pedig az előző években szintén esélyes lett volna helyezésre. Az ászári példa, ha nem is abszolút érvényű, de eléggé tipikus.

Termelőszövetkezeteinknek csak mintegy egyharmada töltötte ki évenként az értékelés alapját képező kérdőíveket. Az adatközléstől tartózkodók egy részénél az alacsony gazdálkodási eredmények eleve reménytelennek tüntették fel a benevezést. Nagyobb részénél azonban az értékelés mércéjének, mérőszámainak elavultsága képezte a fő okot. Bármennyire is változtak a versenyértékelés szempontjai, nem tudtak lépést tartani a viszonylag

* Lásd az idézett lapban dr. Szemes Lajos: *Az Országos Termelőszövetkezeti Termelési Verseny továbbfejlesztéséért* című vitaindító cikkét.

gyors fejlődéssel és a termelőszövetkezeti termelésben végbemenő minőségi változásokkal.

A tanácsi szakigazgatási szervek sem tudtak kellő energiát fordítani a verseny szervezésére, még inkább az értékeléssel kapcsolatos adatlapok kitöltésében való segítségnyújtásra. Mindezek az okok közrejátszottak a termelőszövetkezeti versenymozgalom kibontakozásának, fejlődésének lassúságában.

Csak tetézte a versenyt kedvezőtlenül vagy semlegesen befolyásoló tényezők hatását a közös gazdaságok között folyó verseny nyilvánosságának fejletlensége. Ismert, hogy csak a helyezések elbírálását követő távolabbi időben történt meg a versenyeredmények ismertetése.

Elsősorban mégsem a korábbi versenyszempontok bírálatával kívánunk foglalkozni.

Inkább hozzájárulni szeretnénk dr. Szemes Lajos fejtegetéséhez, és közölni kívánjuk a jövőbeli versenyekkel kapcsolatos elgondolásainkat a versenyeredmények mérésénél alkalmazható, megközelítően igazságos mércék kialakítására vonatkozóan.

Mindenekelőtt hangsúlyozzuk, hogy *egyértünk a szerző javaslatainak alap gondolatával: a jövedelmezőség és gazdaságosság szerepének előtérbe helyezésével, valamint összegezési módszerével, miszerint az egyes mutatók értékeit forintban összegzi, szorzószámok alkalmazása nélkül.* Alapvető álláspontjaink egyezősége ellenére is azonban eltérő véleményen vagyunk a mutatószám-rendszer kialakításának részleteiben. Véleményünket az alábbiakban körvonalazzuk.

Megyénk termelőszövetkezeti vezetőinek és a mezőgazdasággal foglalkozó szakembereinek szinte egyöntetű véleménye: a verseny eddiginél eredményesebb, szélesebb körű elterjesztésének több *gyakorlati* követelménye van:

1. könnyen érthető, világos és igazságos mércék az eredmények méréséhez és a versenyző termelőszövetkezetek eredményeinek összehasonlításához;

2. a könyveléssel és a nyilvántartással, a bizonylati rendszerrel megegyező, illetve azokból minden külön utánszámolás nélkül kimunkálható mutatószámok;

3. a mutatószámok közvetlenül fejezzék ki a főbb üzemi, közvetve pedig a népgazdasági célkitűzéseket;

4. párosuljon a verseny a helyezést elért kollektív gazdaságok erkölcsi és megfelelő mérvű anyagi elismerésével; élvezzen az ilyen termelőszövetkezet a társadalmi források elosztásánál bizonyos megérdemelt előjogokat.

Mindezek figyelembevételével a termelőszövetkezeti verseny eredményeit összesítő és összehasonlító mérőszámok kialakításánál a következőkben részletezett elvekből indulunk ki.

1. Eg
a termelősi
elhagyása
ság és a fel
lának előt
szorosságá
szerint má

2. Ol
lyek egy r
annak leg

3. He
abszolút s
bővített s

4. Me
tés és a m
lett folyik
termesztés
különbség

5. A

a)

b)

c)

d)

6. Fe
elbírálás
Annál is i
ség általá
tekinthető

Az e
alapvető
foglalni:

1. So
szövetkez
alapvető c

Javas

250 r

jai es

A m

egy-egy e
viszonyai

2. A

II.

1. Egyetértésben dr. Szemes Lajossal, szerintünk is teljesen felesleges a termelőszövetkezetek nagyságrendi csoportosítása. A területi kategorizálás elhagyása indokolható, mert tapasztalataink alapján — az eszközellátottság és a felhasználásra kerülő eszközök hatékonysági, kihasználási színvonalának előtérbe kerülésével párhuzamosan — egyre kisebb az összefüggés szorossága az üzemi eredményesség és a területnagyság között. Véleményünk szerint más szempontok szerint sem lenne célszerű kategorizálni.

2. Olyan mutatószámok tölthetik be eredményesen szerepüket, amelyek egy része az üzemi tevékenység teljes körét felöleli, más részük pedig annak legalapvetőbb gazdasági célkitűzéseit hangsúlyozzák ki.

3. Helyes lenne, ha a mutatók egy része a termelés eredményességének abszolút színvonalát tükrözné, más része pedig a fejlődés dinamikáját, a bővített szocialista újratermelés megalapozottságát mutatná.

4. Megyei tapasztalatokra támaszkodva állítjuk, hogy az állattenyésztés és a melléküzemi tevékenység viszonylag kiegyenlítettebb feltételek mellett folyik üzemeinkben. Az egyenlőtlen feltételek tehát főként a növénytermesztés terén nyilvánulnak meg a talajtulajdonságbeli, domborzati különbségek, fekvési adottságok stb. miatt.

5. A mutatókban jusson kifejezésre:

- a) a termelőszövetkezeti tagok egyéni,
- b) a közös gazdaság csoport-,
- c) a népgazdaság érdeke és
- d) a bővített szocialista újratermelésre irányuló ösztönzés.

6. Feleslegesnek és idejét múltnak tartanánk a jövőben szubjektív elbírálásnak teret biztosító kiegészítő és egyéb feltételek megszabását. Annál is inkább, mert pl. akár a szociális alap felhasználása, akár a tagsúrúség általában objektíve meghatározott, s így a versenyértékelésnél nem tekinthető érdemnek.

Az elmondottaknak megfelelően a termelőszövetkezeti gazdaságok alapvető célkitűzéseit négy közgazdasági mutatószámban próbáljuk összefoglalni:

1. Sorrendileg és fontosságát tekintve — különösen ami a termelőszövetkezeti tagság véleményét illeti — *termelőszövetkezeti gazdaságaink alapvető célkitűzése a tagok részesedésének, illetve jövedelmének növelése.*

Javasolt mutatószám:

250 üzemi munkanapra (tagok, családtagok, alkalmazottak munkanapjai együtt) jutó összes részesedés, illetve munkadíj (Ft/250 munkanap).

A mutatószám egyébként alkalmas arra is, hogy reálisan jellemezze egy-egy egész éven át megfelelően foglalkoztatott munkaerő éves kereseti viszonyait.

2. *Az üzemfejlesztés, a gazdaság erősödése, a bővített újratermelés*

alapjainak kialakítása lényegében a *tisztavagyon-gyapodás mértékével fejezhető ki.*

Mutatószáma:

10 000 Ft évi eleji tiszta vagyona jutó évi tisztavagyon-növekedés, Ft-ban.

Ez egyébként az 1. számú mutatóval együtt az egész közösség érdekeit hivatott biztosítani, a jövedelmezőségi szemlélet kiterjesztése útján.

3. Az üzem álló- és forgóeszközök maximális kihasználása ugyancsak alapvető célkitűzése a termelésnek.

Javasolt mutatószám:

10 000 Ft év eleji + év végi álló- és forgóeszközérték-átlagra jutó bruttó halmazott termelési érték, Ft-ban.

Míg az 1–2. pont alatti mutatószámok főleg a termelészövetkezeti, vállalati célkitűzéseket hangsúlyozzák, ez utóbbi feloleli a népgazdasági érdekeket is.

4. A gazdasági tevékenység körét tekintve megállapíthatjuk, hogy a föld nem vesz részt egy-egy gazdaság teljes termelési értékének, teljes jövedelmének (vagyis azok minden egyes forintjának) előállításában. *A föld azonban vitathatatlanul alapvető a mezőgazdaságban, s ezért úgy találjuk, hogy ennek leginkább azzal adhatunk kifejezést, ha a földre csupán a növénytermelés hozamát vetítjük és ezáltal is a földterület fokozott közvetlen kihasználására ösztönzünk.* Ennek során azt is biztosítanunk kell, hogy ne szenvedjenek jogosulatlan előnyöket a kedvező, illetve ne szenvedjenek hátrányt a kedvezőtlenebb földterülettel rendelkező termelészövetkezetek.

Javasolt mutatószámunk:

10 aranykoronára jutó (az üzem összes aranykorona-értékéből) növénytermelési hozamérték.

E módszerrel csökkenteni tudjuk az eltérő feltételek szerinti kategorizálás igényét, amit különben is csak igen bonyolult mutatószám-rendszerrel követhetnénk.*

Az általunk javasolt mutatószám-rendszer lényeges vonása tehát az lenne, hogy

— külön-külön mutatókban hangsúlyozná ki a tagok, a közösség és a népgazdaság érdekeit;

— egyszerűsítene az eredmények mérését (4 mutatószám dr. Szemes Lajos lényegében 6 viszonyszámra alapozott rendszerétől eltérően);

— összhangban állna a termelészövetkezetek új számviteli rendszerével;

— ellenőrző számításaink szerint több üzem átlagában az 1., a 3. és a

* Mindenesetre nem lenne talán célszerűtlen, ha az Agrárgazdasági Kutató Intézet a termelési feltételek különbözőségének számítástechnikai kiegyenlítése céljából egy komplex átszámítási egyenértékszám-rendszert dolgozna ki, amely tükrözné mind a természetbeni, mind a közgazdasági feltételek különbözőségét.

4. számú m
alapját, m
kiegészítője

Vélem
val és mére
tehát inkább
kodott bev
szerintünk
val egyidő
felhasználá
alternatíva
lati gazdál
hatást kife

ékével

4. számú mutató azonos súlyesély körül variálódva képezné az értékelés alapját, míg a 2. számú mutató — kisebb súllyal — az 1. számú mutató kiegészítőjeként fogható fel.

t-ban.

lekeit

*

ncsak

bruttó

latali

et is.

gy a

jöve-

föld

hogy

melés

ására

senek

ked-

vény-

zálás

zerrel

út az

és a

emes

zeré-

és a

i felté-

szám-

nböző-

Véleményünk szerint feltétlenül szükséges a verseny újabb szempontjainak és mércéjével alaposan foglalkozni. Az új és végleges értékelő rendszer tehát inkább két esztendő múlva kerüljön alkalmazásra, minthogy elhamarkodott bevezetése meggyűlötséget keltene a hozzáfűzött reményeket. Elképzelhető lenne szerintünk az is, hogy a jelenleg érvényben levő versenyrendszer alkalmazásával egyidőben korlátozott számú termelőszövetkezetben az új szempontok felhasználásával is értékelnénk az eredményeket. Ezzel lehetővé válna több alternatíva közül a legjobb mércék kiválasztása, végső soron pedig a vállalati gazdálkodás új körülményeinek megfelelő, minden tekintetben húzóhatást kifejtő versenyrendszer kialakítása.